

Ruyslinck rekende zich graag tot de satirische schrijvers. Hij wilde na zijn maatschappijkritische romans als *Het dal van Hinnom* en *Het reservaat* op humoristische wijze zijn kritiek op de maatschappij en situaties leveren, zoals in *De paardevleeseters*, *Golden Ophelia*, *Het ledikant van Lady Cant* en – de roman waar hij op dit moment mee bezig was – *De Karakoliërs*. Zijn satire in het navolgende stuk werd echter niet gewaardeerd, want – zou hij op grond van de waarschijnlijkheid eens in de zes jaar gelauwerd worden – na dit artikel werd hem pas na negen jaar een literaire prijs toegekend. Dit is opmerkelijk daar hij in de afgelopen twaalf jaar twaalfmaal in de prijzen viel. FdV

non olet

Ward Ruyslinck

De betreurde Herman Teirlinck heeft mij een vijftal jaren geleden eens een heel curieuze vertrouwelijke mededeling gedaan.¹ ‘Het is goed dat gij vrienden in de literatuur hebt’, zei hij, ‘maar gij moet er wel op letten dat gij niet te véél vrienden maakt, anders voelt men zich vroeg of laat verplicht u een prijs te geven’.

Aan deze boutade, die zeer duidelijk de integriteit van onze literaire jury’s in twijfel trekt, heb ik als laureaat van zeven officiële prijzen en van vijf semiofficiële onderscheidingen eerst een gevoel van onbehagen, wat later van wantrouwen, en nog wat later van verbazing overgehouden. Onbehagen, omdat het voor de buitenwereld lijkt of je toch maar lekker je vrienden weet te kiezen en je, als gevolg van die keus, het literaire manna dagelijks als hagelslag op je brood strooit. Wantrouwen, omdat er allicht ook een snuifje waarheid moet zitten in wat een oude rat zo leuk beweert. En ten slotte verbazing, omdat je je onmogelijk kunt voorstellen dat je zóveel vrienden hebt.

Na een tafelrede...

Piet Van Aken heeft sindsdien mijn wantrouwen nog meer voedsel gegeven. Als laureaat van de jongste driejaarlijkse Staatsprijs voor het proza liet hij op het banket van de Vereniging van Vlaamse Letterkundigen in februari 1967 een geluid horen, waarvan niemand zozeer kan zijn geschrokken als ik, al heb ik er uiterlijk niets van laten merken. In zijn tafelrede bekende hij namelijk met een openhartigheid, die men ontwapenend had kunnen noemen als de aanwezigen gewapend waren geweest, dat de Staatsprijs hem blijkbaar alleen maar was te beurt gevallen ‘omdat de Minister eindelijk eens een jury had samengesteld, waarin ook zijn vrienden zaten’. Ik ben er zeker van dat de aanwezige Latinisten, bij het aanhoren van die

bekentenis, aan de prijs van Van Aken hebben gedacht in dezelfde termen waarin keizer Vespasianus aan de opbrengst van de belasting op de Romeinse openbare privaten schijnt te hebben gedacht: ‘non olet!’ (het stinkt niet). Ik ben geen Latinist, en zelfs ik heb daaraan moeten denken. En ik hoefde niet eens afgunstig

te zijn op de lauweren van Piet, want tijdens datzelfde banket zat ik zelf ook flink in het zonnetje bij de genade van de jury voor de Interprovinciale Prijs. Nou ja, het was allemaal nogal gênant, in het bijzonder voor mij, omdat ik toch in mijn jury geen vrienden had kunnen identificeren, of wat je althans vrienden noemt. En daar kun je in een tafelrede niet zomaar openlijk de aandacht op vestigen; het lijkt dan wel of je staat te beweren, dat die prijs je eerlijk toekomt. Zelfs van juryleden, die je bekroond hebben, kun je niet in het openbaar zeggen ‘they’re all honourable men’, zonder van aanstellerigheid verdacht te worden.

Der natürlichste Trieb der Menschheit

Hoe dan ook, als Teirlinck werkelijk bedoeld heeft wat hij gezegd heeft, dan had hij waarschijnlijk gelijk: er wordt in Flandria Nostra met de literaire prijzen geknoeid. Dit hoeft echter geen enkele erkende ‘letterkundige’ te ontmoedigen, want volgens de wetten van de probabilliteit heeft ieder auteur een behoorlijke kans om ééns in de zes jaar een van de (ruw geschat) 150 literaire prijzen te winnen die Noord en Zuid gemiddeld om de twee jaar ter beschikking stellen. De totale getalsterkte van de Vlaamse literaire bataljons, die hiervoor in aanmerking komen, heb ik gemakshalve op 500 geschat. Iedereen kan het narekenen. Er is heus geen reden tot defaitisme, vooral niet wanneer men bedenkt dat ik niet eens rekening heb gehouden met bijvoorbeeld Franse en Duitse literatuurprijzen, die zo nu en dan toevallig ook wel eens Vlamingen te beurt vallen. Natuurlijk heeft ook de probabilliteit haar lieve kinderen, daar is geen rechtbuigen aan, en ik zou een godvergeten huichelaar zijn als ik de indruk zou proberen te wekken, die afwijking te willen corrigeren. Je steekt de vinger niet in je eigen oog, tenzij je zou willen uitgeroepen worden tot koning Eénoog in het land van de blinden. Dit heeft niets met opportunisme te maken, met het naar je toehalen van het spreekwoordelijke laken. Wat zei Goethe ook weer: ‘der natürlichste Trieb der Menschheit ist das Zugreifen’. En wie zou Goethe durven tegenspreken? Ik niet. Vooral niet waar hij het ‘Zugreifen’ verdedigt, een act die meestal bekritiseerd wordt door mensen die ‘ernaast grijpen’, door de ‘reptilia Parnassi’, jawel, laten we ’t maar openlijk zeggen. Trouwens, ik kan me heel moeilijk voorstellen dat wie dan ook het hoofd zou afwenden en chagrijnig mompelen ‘wat moet dat mens van me?’, als de hoogborstige vlugvoetige Fortuna, die knappe meid met haar warme bruine reeënogen, hem op een veelbelovende manier toelachte. Als Goethe de wereldliteratuur ook nog een Faust III had geschonken, zou hij daarin waarschijnlijk hebben geschreven: ‘nur der Eunuch verneint’.

Waarom weigeren?

Nu zijn er een heleboel mensen – onder anderen collega's en vrienden, want ook onder hen tref je heel dikwijls mensen aan – die van je verlangen, dat je je als een eunuch gedraagt. Zij vinden dat prijzen gemaakt zijn om ze te weigeren, of toch minstens om ze aan te pakken en ze dan ostentatief aan iemand anders te geven. Johan de Roey, de journalistieke vleugeladjutant van Hugo Claus, heeft het me onlangs in de kolommen van *De Bond* nog kwalijk genomen, dat ik niet het altruïstische voorbeeld heb gevolgd van Hollands literaire paus W.F. Hermans, die met een weids gebaar een versmadede geldprijs wegschonk aan Eten voor India. De brave horst (ik bedoel de vleugeladjutant) ging daarbij vermoedelijk van de veronderstelling uit dat, als ik zo genereus was geweest als Hermans, hij het zou hebben geweten, omdat het gebruikelijk is dit soort liefdadigheid te bedrijven met de medewerking van de pers. Op dat punt ben ik misschien wat achterlijk: als ik geef, doe ik het geruisloos, met de discretie die naar mijn gevoel nog steeds bij zulke gebaren past. Ik houd het inderdaad met Seneca (je weet wel, Lucius Annaeus die Thyestes maecte) : 'Laat hem, die gaf, zwijgen, doch hem, die ontving, spreken'. Let wel, ik zei: *als* ik geef. Ik ben namelijk niet zo enorm geefachtig. Dit houdt waarschijnlijk verband met mijn schizothyme natuur. Dr. W.A. Pannenburg – een bolleboos in zijn vak – heeft een jaar of vijftien geleden, in een psychologische verhandeling over het karakter en temperament van satirische schrijvers (waartoe ik mezelf gaarne reken), aan de hand van statistieken aangetoond dat haast alle schizothyme satirici, behalve aan een massa andere ondeugden, voornamelijk schenen te lijden aan de eigenschap die algemeen wordt gedefinieerd als 'hebberigheid', of in een gevorderd stadium als 'krenterigheid'.

De groep der Humoristen

Erg terneerdrakkend voor wie er mee behept is, maar tja, het kan niet allemaal even mooi zijn. Steunend op de wetenschap van dr. Pannenburg zou men dan verder ook geneigd zijn te geloven dat iemand als Hermans, op grond van zijn vrijgevigheid, thuishoort in de groep van de humoristen, dat is van de sanguinische (extraverte) typen. C'est à prendre ou à laisser, ik dring niemand iets op.

Maar zelfs als ik een sanguinisch type was, zou ik waarschijnlijk ook nooit mijn check hebben weggegeven aan Eten voor India. Niet dat mijn humanistische opvattingen moeten onderdoen voor die van Willem Frederik, Godzijdank nee – ik word alleen niet graag voor Piet Snot gezet. En dat gevoel zou ik echt wel hebben, nadat ik bij herhaling in de kranten heb gelezen hoe het grote, rijke, machtige Amerika de hongersnood in de wereld helpt lenigen: door 560 ton op de Vietkongs buitgemaakte rijst op te blazen, door miljoenen liter melk in de goot uit te kieperen omdat er niet genoeg aan verdiend is... Hé ja, zullen wij er onze tengere schrijversschouders dan maar onder zetten? Zullen wij het zilverpapier uit onze repen chocola voor de arme negertjes bewaren, terwijl Uncle Sam en zijn rijke neefjes hun varkens met slagroom wassen?

Een sympathieke sportauto

Ieder moet ten slotte zelf weten wat hij met zijn prijs doet. Als Louis-Paul Boon zijn Huygensprijs aan een sportauto voor zijn vrouw wil besteden, vind ik dat niet eens onsympathiek. Niet alleen omdat hij het aan zijn *eigen* vrouw besteedt, maar ook omdat hij er zeer duidelijk geen behoefte aan heeft om zijn image wat bij te werken door te poseren voor de barmhartige Samaritaan. Hij had dat anders gemakkelijk gekund. Van hém zou ik het tenminste hebben geloofd: hij is zijn leven lang, voor zover mij bekend toch zeker in zijn boeken, de advocaat van ‘de arme negertjes’ geweest. Ik kan me best voorstellen wat hij gedacht heeft, toen die Hollandse herfstappel in zijn mandje viel. Nou ja, je weet nooit met zekerheid wát iemand denkt, ik ga hier dus maar niet verder op in.

Samenvattend gesproken kun je dus met een literaire prijs in specie vier verschillende dingen doen:

- hem dankbaar aanvaarden en consumeren;
- hem (even dankbaar) aanvaarden en hem, zonder enig gerucht te maken, weer weggeven;
- hem met veel misbaar aanvaarden en hem met evenveel misbaar weer van de hand doen;
- hem botweg weigeren, bijvoorbeeld onder het voorwendsel dat het bedrag niet groot genoeg is om er je eeltloze schrijvershand voor open te houden.

Misschien mag ik, als veelvuldig gelauwerde, een enkel schuchter advies verstrekken in verband met deze mogelijkheden, en dan zou ik, onder voorbehoud, toch maar durven zeggen: jongens, laat de gebraden duifjes je mond in vliegen (zie nummers één en twee). De ervaring heeft mij geleerd dat het literaire manna inderdaad niet stinkt, tenzij men er in roert. Maar hoeveel is er in deze bedrieglijke wereld niet dat, liefelijk en verlokkelijk op het eerste gezicht, gaat stinken onder de roerstok? En wat de verhaaltjes over ‘bevriende juryleden’ betreft: het jurylid, dat voor je stemt, is altijd een vriend; hij wordt het automatisch door zijn votum. Een bekroning schept emotionele banden, het kan moeilijk anders: vertrouwen wekt dankbaarheid, en dankbaarheid is een belangrijke schakel in de menselijke toenadering.

Waarschijnlijk hebben Teirlinck en Van Aken het ook zo bedoeld. Ik neem aan dat zij zich alleen erg ongelukkig hebben uitgedrukt, want ook dát overkomt schrijvers. De moedertaal loopt niet altijd kwispelend aan het lijntje.

¹ De schrijver Herman Teirlinck (1879-1967) was directeur van het *Nieuw Vlaams Tijdschrift*. De redactiesamenstelling van het *NVT* en de vele medewerkers – waaronder Ward Ruyslinck – zorgden ervoor dat de oudere generatie en de jongere elkaar ontmoetten. Op initiatief van Herman Teirlinck werd de Arkprijs van het Vrije Woord in 1951 in het leven geroepen. Deze symbolische prijs – om te verhinderen dat ideologische bekrompenheid de vrijheid van meningsuiting en denken zou inperken – werd ingesteld toen bleek dat de Prijs voor Letterkunde van de Provincie Antwerpen niet aan Marnix Gijsen voor zijn roman *Het boek van Joachim van Babylon* werd toegekend. Priester Joris Baers had bij de provincie protest aangetekend tegen het juryrapport, want het boek zou op de *Index* staan en het zou ‘de grondslagen van de morele gaafheid aantasten’. (Bron: [Dirk van Assche](#), *Ons Erfdeel*, jrg. 45, 2002). N.B. *Index librorum prohibitorum*, de door de paus vastgestelde lijst van boeken die katholieken niet mochten lezen, verscheen voor het eerst in 1559 en werd in 1966 afgeschaft. In de laatste door de paus vastgestelde *Index* (van 1948, 1086 pagina’s) komt geen boek van Marnix Gijsen voor, dus ook niet *Het boek van Joachim van Babylon* uit 1947.